

Stockholm.

Från Stockholms stads nuvarande område äro kända sammanlagt 10 forntida runinskrifter. Av dessa äro 3 funna i det gamla stadsområdet; de övriga 7 tillhöra de under 1900-talet inkorporerade Bromma och Brännkyrka församlingar. Två av Stockholms runinskrifter äro upptagna bland »Södermanlands runinskrifter», Sö 274 och 290. De andra åtta behandlas här nedan. Av dessa äro två funna i Gamla staden (U 53 och 54); de övriga sex i Bromma.

Av Stockholms 10 runinskrifter äro emellertid två helt försvunna (U 54 och 55); av en tredje (U 57) finns endast ett fragment bevarat. Sju finnas alltjämt i behåll, två sörmländska och fem uppländska.

De tre runstenarna i Gamla staden (Sö 274, U 53 och 54) ha varit kända redan av Joh. Bureus. Två av dem har han avbildat (Sö 274 och U 54); om stenen i Riddarholmskyrkans dörr (U 54) anmärker han, att den först har lärt honom att läsa runor. Genom Antikvitetskollegiets ransakningar och Hadorphs undersökning blev Glia-stenen i Bromma (U 56) känd. De nu nämnda fyra runstenarna finnas avbildade i *Bautil*. Ängby-stenen (U 60) kom i dagen under 1700-talet och är därför också upptagen i Liljegrens *Runurkunder*. De övriga ha kommit till först under 1800-talet (Sö 290, U 55, 57) eller 1900-talet (U 58 och 59).

De tre runstenarna i Gamla staden ha med all säkerhet icke ursprungligen varit resta där, på Stadsholmen. De ha med annan sten blivit ditförda för att tjäna som byggnadsmaterial. Sö 274 visar till sin ornamentik en utpräglad sörmländsk typ, U 53 en lika avgjort uppländsk. U 54 är alltför fragmentariskt bevarad för att kunna säkert bedömas, men ger snarast ett uppländskt intryck. Sö 274 har sålunda säkerligen under medeltiden kommit söderifrån, U 53 och U 54 norrifrån till Stockholm.

Från Stockholms stad äro även kända två senare runinskrifter, från medeltidens slut och nya tidens början: den ena finnes på ett krus med tennlock från 1400-talet, som numera förvaras i Statens Historiska Museum¹, och utgöres av en ägaruppgift, den andra fanns enligt Joh. Bureus i Olaus Petris hus i Storkyrkobrinken (se nedan s. 74 f.).

53. Stockholm, Kåkbrinken.

Pl. 35, 36.

Litteratur: B 136, L 365, D 2: 5. Joh. Bureus, F a 6 s. 48 n:r 39 (Bureus' egen uppteckning), F a 5 n:r 360; P. Dijkman, *Historiske Anmärckningar* (1723), s. 105; O. Celsius, SR 2, s. 385; J. G. Rüdling, *Thet i Flor stående Stockholm, Supplement* (1740), s. 234; B. Nerman, *Det forntida Stockholm* (1922), s. 13; *Stockholmstraktens natur- och kulturminnen* (1935), fornminnesregistret n:r 254.

Äldre avbildningar: Leitz och Hadorph, träsnitt (B 136); Dybeck a. a.

Runstenen sitter inmurad i grunden till det sydöstra huset i hörnet av Prästgatan och Kåkbrinken (kvarteret Atlas n:r 2), med den ristade ytan utåt Prästgatan. Den var känd redan av

¹ Inv.-n:r 9714:4. Se runinskrifter på metallföremål och lösa fornsaker i slutet av detta arbete.

Bureus, som anger dess plats: »I Torgzbrinken vidh her Augustini hws i Stockholm»¹ (F a 6), »I et Hörnhaus i Torgbrinken» (F a 5). O. Celsius fann den »i Kåkbrinken i hörnet på ett stenhus, neml. det andra huset på högre handen när man går up ifrån Västerlånggatan»; han har gjort sina anteckningar den 2 juni 1727. Rüd-ling uppger, att den »står på Prästegatan, vti Hörnet på thet Huset, som man finner på vänstra Handen, när man går ned ifrån Kåk-Brincken; Men af Skriften, som ther på stått, synes nu intet mera.» Dybeck skriver, att stenen är »insatt vid grunden af ett stenhus, som bil-dar hörnet af Kåkbrinken och Tyska prestgatan». Huset har en medeltida källare, och säkerligen

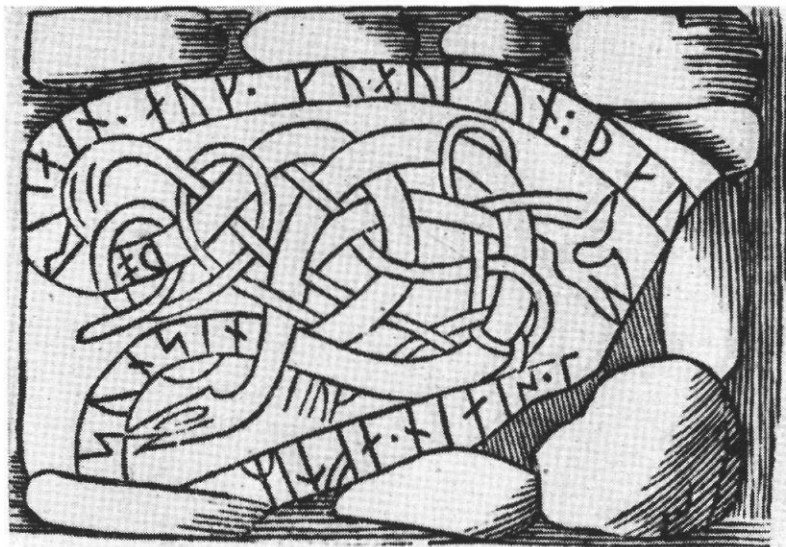

Fig. 40. U 53. Stockholm, Kåkbrinken. Efter B 136.

har stenen suttit på sin nuvarande plats sedan husets äldsta tid. Vid mitten av 1700-talet blev det ombyggt och fick sitt nuvarande yttre utseende. Stenens kanter ha suttit inkilade, så att inskriften icke varit tillgänglig; därtill har hela ytan under senare tid varit övertjärad, så att ristningen endast varit svagt synlig. — Genom Riksantikvariens försorg uttogs stenen år 1937 ur muren och rengjordes. Sedan den blivit undersökt och avbildad, insattes den åter på sin gamla plats, men på ett lämpligt sätt, så att den är både bättre skyddad och lättare åtkomlig. En kopia gjordes för Stockholms Stadsmuseums räkning och uppställdes i dess samlingar.

Det visade sig vid framtagningen, att stenen i gammal tid blivit svårt skadad, delvis säkerligen i samband med inpassandet i muren. Kanterna voro avslagna nästan runt omkring hela stenen, så att stora delar av inskriften voro borta.

Ljusgrå granit. Höjd 0,95 m., bredd 0,55 m. Ristningen, som är utförd av en uppländsk mästare, lika tydligt som Sö 274 vid Södersluss av en sörmländsk, är grunt huggen men tämligen tydlig.

Inskrift:

þor - - ain · auk · fraykun · þau . . . - - stain · iftir - . . . sun sin

Þor[st]æinn ok Frøygunn þau . . . stæin æftir . . . , sun sinn.

»Torsten och Frøgunn de [läto resa] stenen efter . . . , sin son.»

Till läsningen: Övre delen av 4—5 är borta, men intet talar emot att de ha varit **st**. 12—18 **fraykun** är fullt säkert. Bistaven i 14 **a** är ovanligt lågt ansatt, tydligen därför att en ovanför befintlig sänka i stenen funnits redan då inskriften höggs. 15 **y** är tydligt stungen; däremot äro icke stungna 16 **k**, 28 och 38 **i**. — Bureus har endast kunnat läsa några få runor:

. . . alris . . . sunioin . . . þoui - - ain.

Det är tydligt, att den sista runföljden motsvarar 1—8 **þor - - ain**, liksom den mellersta motsvarar 34—39 **sun sin**. Var Bureus kunnat läsa **alris**, är däremot mera obegripligt. —

Hadorph och Leitz:

þor - - ain · auk · kuaukun · þau . . . - - s - ain · aftir . . . sun sin

¹ Troligen avses herr Augustinus Olai, som var predikant vid Riddarholmskyrkan, † 1588 (G. Bolin i *S:t Eriks Årsbok*, 1918, s. 33; *Sveriges Kyrkor: Riddarholmskyrkan*, 1937, s. 682, 736).

Liljegren återger inskriftens andra namn: **Kunukun.**

O. Celsius:

... - - ain · auk barkun · þa - - - - stain · iftir ... sun ·

Dybeck:

þor - - ain · auk · kuaukun · þau ... stain · aftir ... sun sin

Kvinnonamnet *Frøygunn* är belagt på ännu en uppländsk runsten, L 170 Blacksta, Jumbils sn.

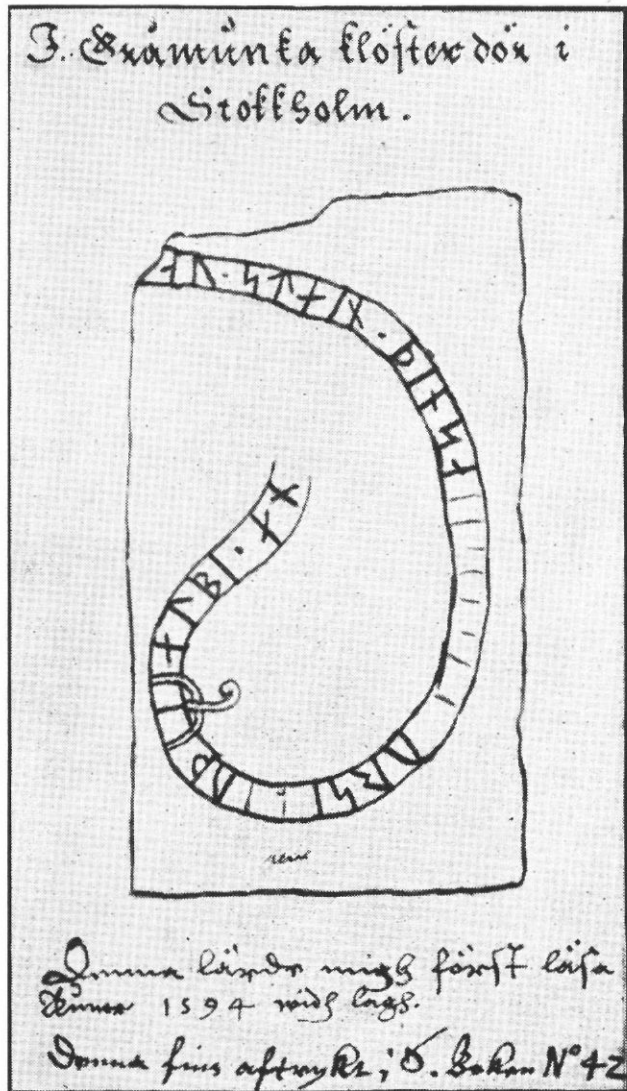

Fig. 41. U 54. Stockholm, Riddarholmskyrkan.
Teckning av J. Bureus (F a 10: 2).

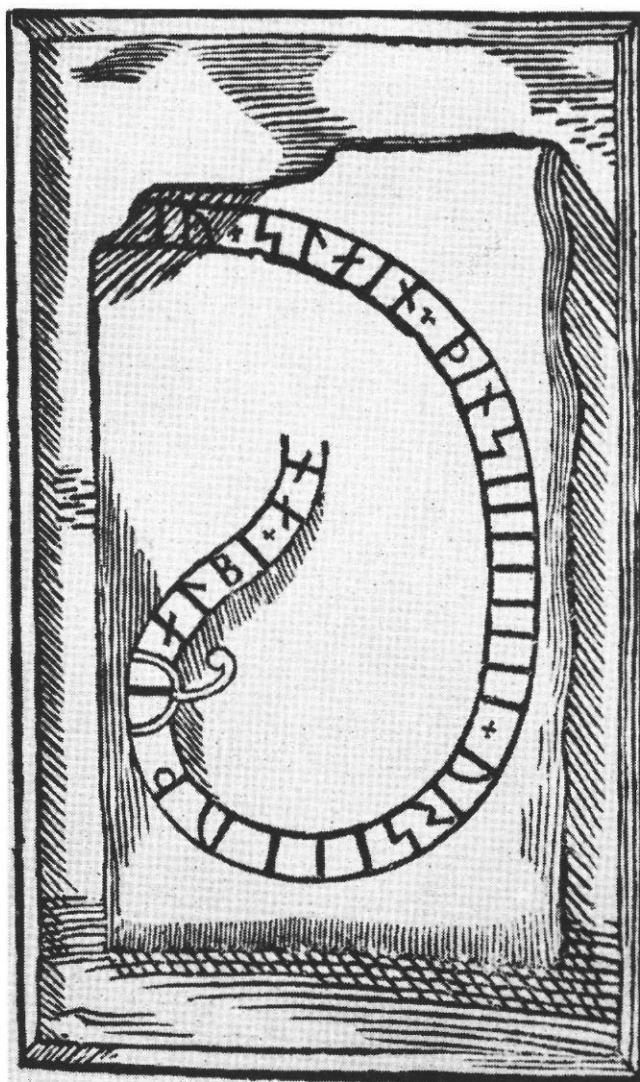

Fig. 42. U 54. Stockholm, Riddarholmskyrkan.
Efter J. Bureus, Monumenta (1624).

54. Stockholm, Riddarholmskyrkan.

Litteratur: B 135, 1123, L 363. J. Bureus, *Monumenta Sveo-Gothica hactenus exsculpta* (1624), n:r 42 (F a 10: 1 n:r 42), F a 6 s. 47 n:r 38 (Bureus' egen uppteckning), F a 5 n:r 358, F a 10: 2 n:r 62, F a 1 s. 81; O. Celsius, SR 1, s. 20 a; J. G. Rüdling, *Thet i Flor stående Stockholm, Supplement* (1740), s. 233; J. Possieth († 1728), *Gråmunka-Holm till forna och senare tider uthi Fyra Flockar beskådad* (hs i UUB); C. F. Rothlieb, *Beskrifning öfver Kongl. Riddarholmskyrkan* (1822), s. 113; B. Nerman, *Det forntida Stockholm* (1922), s. 13; *Sveriges Kyrkor: Riddarholmskyrkan* (1937), s. 783 f.

Avbildningar: Bureus, teckning i F a 10: 2, n:r 62, träsnitt i *Monumenta Sveo-Gothica* (F a 10: 1, F f 6); Leitz och Hadorph, träsnitt (B 135, 1123).

Runstenen, som numera är försvunnen, fanns enligt Bureus (*Mon. Sveo-Goth.*) »Vthi Stockholm i Klöstret»; närmare anger han platsen så: »I Gråmunka klösterdör i Stokkholm» (F a 10: 2),